

PROGRAM PROTI ŠIKANOVÁNÍ

1. ZMAPOVÁNÍ SITUACE

ZÁKLADNÍ ÚDAJE O ŠKOLE

Název a adresa školy, pro kterou platí tento program	Základní škola a mateřská škola Trstěnice, Trstěnice 12, 569 57 Trstěnice, okres Svitavy		
Ředitel	Mgr. Simona Kubešová	reditel@zstrstenice.cz	
Školní metodik prevence	Mgr. Šárka Dufková		
Výchovný poradce	Mgr. Markéta Hronová		
	Počet tříd	Počet žáků	Počet pedagogických pracovníků
ZŠ – I. stupeň	3	53 (+ 3 žáci §38)	3 (učitelé) + 3 (asistentky ped.)
ZŠ – II. stupeň	4	35 (+ 1 žák §38)	5 (učitelé) + 1 (asistentky ped.)

Dále viz MPP bod 2. a Školní preventivní strategie bod – Charakteristika školy

2. MOTIVOVÁNÍ PEDAGOGŮ PRO ZMĚNU

I. CO JE TO ŠIKANA A JAKÉ JSOU JEJÍ PROJEVY

- cílené chování žáka nebo skupiny žáků se záměrem ublížit, zastrašit jiného žáka či skupinu, která se většinou z určitého důvodu nemůže bránit. Zahrnuje manipulativní či agresivní chování (slovní nebo fyzické), krádeže a ničení věcí
- šikana jako porucha chování se může objevit v jakémkoli kolektivu
- učitel nebo vychovatel, kterému bude znám případ šikanování a nepřijme v tomto ohledu žádná opatření, se vystavuje riziku trestního postihu pro neoznamování př. nepřekážení trestnému činu
- odhalení šikany je velmi obtížné a vyžaduje informovanost pedagogů, jejich spolupráci s třídním kolektivem, rodiči a obrovskou všímavost a citlivost ze strany dětí a učitelů

JAKÉ JSOU NEJČASTĚJŠÍ POZOROVATELNÉ ZNAKY ŠIKANY

- žák je vyčleněn z kolektivu nebo stojí na „ocase“, ostatní o něho nejeví zájem, je nejistý, ustrašený, stísněný, nešťastný, má blízko k pláči, uzavřený
- zhoršuje se v prospěchu, často má poškozené a znečištěné věci, oděv, odmítá vysvětlit ztráty nebo poškození věcí, či jeho vysvětlení zní málo pravděpodobně
- vyhledává důvody pro absenci, často chybí
- na jeho těle se objevují modřiny, které nejasně vysvětluje
- často je zapojen ve rvačkách, strkanicích ale rány neoplácí

- je terčem posměšných nadávek, dostává ponižující přezdívky, které si sám nevybral
- žák je často třídou kritizován (někdy nevědomky pomáhají k této kritice i učitelé)
- může být přinucen k peněžním nebo věcným darům, spoluúčasti až vykonávání trestného činu (př. krádeže)

ZÁKLADNÍ FORMY ŠIKANY:

- Fyzická šikana – bití, vydírání, loupeže, poškozování věcí, sexuální násilí
- Psychická šikana – nadávky, pomluvy, vyhrožování, zesměšňování
- Kyberšikana – fotografování a natáčení bez předchozího souhlasu oběti, nadávky a vyhrožování prostřednictvím ICT techniky

NAŠE CÍLE JSOU:

- snažit se vytvořit prostředí omezující vznik šikany (prevence)
- být ve střehu a odhalit počínající šikanu dříve, než se plně rozvine
- vhodnými prostředky zamezit jejímu dalšímu trvání – každý případ vyžaduje specifické řešení!

II. PREVENCE ŠIKANY

- podporovat rozvíjení pozitivních vztahů mezi žáky
- vést žáky k sebedůvěře, přiměřenému sebevědomí a odpovědnosti za své jednání
- jednat s dětmi jako s partnery, bez výjimky respektovat jejich práva, zároveň je vést k plnění povinností
- co nejvíce omezit nudu při výuce - šikana, často vzniká jako zdroj zábavy pro agresory
- udržovat ovzduší důvěry mezi žáky a pedagogy
- v kritických situacích dát jasně najevo, že toto chování je špatné a nelze je tolerovat
- nebýt lhostejný k projevům agresivity, a to i v případě, že nejsem pověřen dozorem
- informovat žáky, ale i rodiče, na koho se obrátit při problémech – třídní učitel, výchovný poradce, vedení školy, metodik prevence, linka důvěry.....
- snažit se mít přehled o vzájemných vztazích ve třídě i mimo ni - třídní učitel by měl znát záliby svých žáků, zajímat se o to, jak tráví volný čas a umět si s nimi o tom popovídat, má-li zájem

III. SPECIFIKA PRO PREVENCI ŠIKANY ZAMĚŘENÉ NA UČITELE

- šikana zaměřená na učitele se nejčastěji odehrává ve škole, nicméně může se odehrávat také mimo školu ve veřejných prostorách, v místě bydliště pedagoga nebo v kyberprostoru
- šikana zaměřená na učitele je specifická tím, že dojde k narušení jasně definovaných rolí učitel-žák, bez ohledu na formálně vyšší moc a autoritu učitele
- šikana učitele ze strany žáků není pouze výsledkem osobnostních charakteristik učitele nebo jeho sociálních či pedagogických kompetencí, neměla by být proto v žádném případě považována za individuální záležitost, ale musí být chápána jako problém, který se týká všech členů školy
- šikanou může trpět i vysoce zkušený a kompetentní pedagog
- prevence šikany učitele stojí na celoškolském přístupu, který podporuje dobré sociální klima, připouští riziko výskytu šikany učitele ve škole, otevřeně takové chování odmítá a realizuje prevenci, případně intervenci, pokud k výskytu dojde
- odpovědnost za prevenci a řešení šikany nese vedení školy
- vedení školy vyjadřuje pedagogům podporu, oceňuje jejich práci, vytváří atmosféru důvěry, podporuje spolupráci v pedagogickém sboru a zastává nekonfliktní způsob řešení problémů.

- pedagog nastavuje a uplatňuje jasná pravidla ve třídě - na konflikt nebo nerespektování reaguje včas, pracuje s pravidly a používá stanovené důsledky jejich nerespektování, nezpůsobuje ponížení nebo zesměšnění žáka před třídou, při hodnocení žáka zachovává jeho důstojnost

3. SPOLEČNÉ VZDĚLÁVÁNÍ A SUPERVIZE PEDAGOGŮ

viz MPP bod 4.

4. UŽŠÍ REALIZAČNÍ TÝM

Vzhledem k malému počtu žáků i pedagogických pracovníků na škole není stanoven užší realizační tým. Na řešení se podílí ŠPP ve spolupráci s ostatními pedagogy a vedením školy.

5. SPOLEČNÝ POSTUP PŘI ŘEŠENÍ ŠIKANOVÁNÍ

Při výskytu jakéhokoli náznaku šikany zasahuje třídní učitel, případně pedagogický pracovník, který je momentálně na místě. V případě nutného řešení spolupracuje s metodikem prevence a výchovným poradcem.

V případě, že je ve školním kolektivu podezření na šikanu, škola

- okamžitě zahájí taktní cílené šetření s kolektivem třídy, pachatelem a obětí, které poskytne adekvátní ochranu (záleží na stádiu, ve kterém byla šikana odhalena)
- informuje rodiče agresora a oběti šikany a spolupracuje s nimi (zachovává důvěrnost informací), popř. uvědomí Policii ČR, OSPOD,
- vede pečlivou dokumentaci případu
- v akutních případech spolupracuje s PPP
- následují kázeňská opatření pro viníky (pachatele trestného činu)

Postup třídního učitele (vyšetřující osoby), má-li podezření na šikanu:

Je důležité dodržet pořadí těchto kroků, žádný nevynechat (pokud je v některém z kroků podezření vyvráceno, další už pochopitelně nenásleduje):

1. Konfrontovat svá pozorování s dalšími kolegy, nezapomenout na předchozího třídního učitele!
2. Co nejdříve oznámit své podezření vedení školy, školnímu metodikovi prevence, výchovnému poradci, konzultovat další postup. Dohodnout se, zda další vyšetřování povede třídní učitel nebo jiná osoba (měl by to být člověk znalý problematiky). Případně přizvat školního psychologa.
3. Mezi čtyřma očima a bez zbytečného humbuku vyslechnout více nezaujatých svědků - spolužáků. Důležité věci si zapisovat (nahrávat), porovnávat, věnovat pozornost nesrovnalostem v časech a místech.
4. Spojit se s rodiči případné oběti, konzultovat výskyt nepřímých znaků šikany. Poprosit je o spolupráci.

5. Teprve nyní vyslechnout oběť - citlivě, zcela diskrétně, zaručit bezpečí a důvěrnost informací. Vše zapisovat nebo nahrávat. Tento pohovor musí provádět osoba, které oběť důvěřuje!
6. Vyslechnout agresory - překvapivě, mezi čtyřma očima, znemožnit domluvu výpovědí. Je-li pachatelů více, soustředit se na rozpory ve výpovědích. Vytipovat nejslabší článek, dovést k přiznání či vzájemnému obviňování.
7. Požádat vedení školy o svolání výchovné komise (vedení školy, výchovný poradce, metodik prevence, třídní, případně další učitelé, školní psycholog). Ta na základě shromážděných informací posoudí, zda se jedná o šikanu a jaký je stupeň závažnosti, navrhne další postup vůči obětem, agresorům i třídě jako celku. Potrestání agresorů je individuální a závisí na věku, intenzitě šikany a na tom, zda se jednalo o první případ, nebo recidivu.
8. Individuálně pozvat k jednání rodiče agresorů, seznámit se situací, sdělit jim navrhovaná opatření (zdůraznit možnost nápravy) a požádat je o spolupráci. Pokud odmítají, zvážit oznámení na OSPOD a Policii ČR. V otázce trestů nepřistupovat na kompromisy.
9. Pozvat rodiče obětí, seznámit se situací, domluvit se na opatřeních (terapie, osobnostní výcvik, organizační opatření apod.). Odmítají-li spolupracovat, zvážit oznámení na OSPOD.
10. Teprve nyní rozebrat situaci se třídou (vynechat případné citlivé detaily), prodiskutovat, vysvětlit nebezpečnost a důsledky šikany, oznámit potrestání viníků. Třídu nadále pozorně sledovat!!!
11. Pokud se situace vyřeší odchodem některých žáků, měl by odejít agresor, a nikoli oběť!

Rodiče žáků se doporučuje upozornit zejména na to, aby si všímali těchto možných příznaků šikanování:

- Za dítětem nepřicházejí domů spolužáci nebo jiní kamarádi.
- Dítě nemá kamaráda, s nímž by trávalo volný čas, s nímž by se telefonovalo apod.
- Dítě není zváno na návštěvu k jiným dětem.
- Nechuť jít ráno do školy (zvláště když dříve mělo dítě školu rádo). Dítě odkládá odchod z domova, případně je na něm možno při bedlivější pozornosti pozorovat strach. Ztráta chuti k jídlu.
- Dítě nechodí do školy a ze školy nejkratší cestou, případně střídá různé cesty, prosí o dovoz či odvoz autem.
- Dítě chodí domů ze školy hladové (agresori mu berou svačinu nebo peníze na svačinu).
- Usíná s pláčem, má neklidný spánek, křičí ze snu, např. "Nechte mě!"
- Dítě ztrácí zájem o učení a schopnost soustředit se na ně.
- Dítě bývá doma smutné či apatické nebo se objeví výkyvy nálad, zmínky o možné sebevraždě. Odmítá svěřit se s tím, co je trápí.
- Dítě žádá o peníze, přičemž udává nevěrohodné důvody (například opakovaně říká, že je ztratilo), případně doma krade peníze.
- Dítě nápadně často hlásí ztrátu osobních věcí.
- Dítě je neobvykle, nečekaně agresivní k sourozencům nebo jiným dětem, možná projevuje i zlobu vůči rodičům.
- Své zdravotní obtíže může přehánět, případně i simulovat (manipulace s teploměrem apod.)
- Dítě se zdržuje doma víc, než mělo ve zvyku.

Obrana oběti před šikanou

- svěř se dospělému, kterému důvěřuješ; pamatuj, že svěřit se není ani udávání ani „bonzování“, ale začátek obrany
- získej na svou stranu kamarády a postavte se společně proti šikaně
- nebuď osamocen, zdržuj se ve skupince nebo v dohledu dospělých či vrstevníků
- vyhýbej se místům, kde se šikana děje
- nedávej před násilníkem najevo svůj vztek, strach nebo rozčílení, chovej se sebevědomě, choď se zdviženou hlavou, předstírej sebedůvěru, i když žádnou nemáš, dívej se s úsměvem do očí násilníka nebo ho alespoň ignoruj, nezastavuj se a jdi dál
- pokud se ocitneš v nebezpečí, pamatuj, kdo uteče - vyhraje, i za cenu, že přijdeš o nějakou věc dříve než najdeš v sobě tolik potřebné odvahy pro tento boj, promluv s dospělým

I. KRIZOVÝ SCÉNÁŘ PRO ŘEŠENÍ POČÁTEČNÍHO STÁDIA ŠIKANY

1. Odhad závažnosti

- Kdo komu, kdy, kde, co konkrétně, jak často, jak dlouho ..? (rozlišit šikanu a škádlení)

2. Rozhovor s obětí, informátorem (tím, kdo mi o tom řekl i rodič)

- Nikdy se neptat Proč?
- Nebagatelizovat
- Nepodsouvat informace
- Dát si na rozhovor čas

3. Nalezení vhodných svědků

- Získáme je od oběti (Co dělali ti, kteří to viděli?)
- Nikdy nekonfrontovat s agresorem

4. Individuální rozhovory se svědky

- Vede k doplnění a ověření informací
- Vést rozhovor ve dvou- jeden se ptá, druhý zapisuje

5. Ochrana oběti

- V případě potřeby můžeme tento bod provést i dříve

6. Předběžné vyhodnocení:

A) Rozhovor s obětími a rozhovor s agresory směřující k usmíření

B) Rozhovor s agresorem, agresory směřující k metodě vnějšího nátlaku

- Provádíme po získání veškerých informací
- Rozhovor s každým agresorem zvlášť
- Vše vím, máš možnost mluvit pravdu nebo lhát
- Agresor popíše, co se děje – nedovolit únik
- Zprostředkovat emocionální prožitek – Jak se cítila oběť?
- Jednoznačné odsouzení takového chování – poneseš zodpovědnost, ale znám i tvé dobré vlastnosti a dokážu je ocenit – nesmíš odcházet s označením agresora

7. Realizace vhodné metody

A) Metoda usmíření

B) Metoda vnějšího nátlaku - výchovná komise s agresorem a jeho rodiči

- Neuvádět jméno oběti

8. Třídní hodina

A) Efekt metody usmíření

B) Oznámení potrestání agresorů

9. Rozhovor s rodiči oběti

- Neslibovat, že se to nebude opakovat
- Neuvádět jméno agresora

10. Třídní schůzka

- Oznámení potrestání agresorů

11. Práce se třídou

- Obecné seznámení se situací

II. KRIZOVÝ SCÉNÁŘ PRO ŘEŠENÍ POKROČILÉ ŠIKANY A SKUPINOVÉHO NÁSILÍ

A) První (alarmující) kroky pomoci

1. Zvládnutí vlastního šoku

- Bleskový odhad závažnosti a formy šikany

2. Bezprostřední záchrana oběti

- Zastavení skupinového násilí
- Vyvedení oběti – tiše, bez řečí – ředitelna, sborovna

B) Příprava podmínek pro vyšetřování

3. Zalarmování pedagogů z ostatních tříd a informování vedení školy

- Zajištění dozoru – nejbližší pedagog – nic neřeší, brání domlouvání agresorů

4. Zabránění domluvě na křivé skupinové výpovědi

5. Pokračující pomoc oběti

- přivolání lékaře, je-li to nutné

6. Oznámení na policii, kontaktování institucí

- Navázání kontaktu se specialistou na šikanování - SVP Mimóza Ústí nad Orlicí, Sanace rodiny Farní charita Litomyšl, SVP Alfa Svitavy, OSPOD Litomyšl
- Informace rodičům

C) Vyšetřování

7. Rozhovor s obětí a informátory

- zachycení situace- kdo?, kde?, co?, kolikrát?, jak dlouho?

8. Nalezení nejslabších článků – nespolupracujících svědků

9. Individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky

10. Rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi agresory

D) Náprava

11. Metoda vnějšího nátlaku a změna konstelace skupiny

III. KRIZOVÝ SCÉNÁŘ ŘEŠENÍ ŠIKANY UČITELE

1. Pedagog, který čelí šikaně ze strany žáků, je v dané situaci v pozici oběti, vyhledá pomoc ostatních - ředitele školy, školního metodika prevence nebo kolegy, ke kterému má důvěru.
2. Pedagog může vnímat situaci, kdy je šikanován jako stigma, pociťuje stud a selhání, což mu může bránit vyhledat pomoc u kolegů, vedení školy nebo ve svém okolí. Všichni učitelé proto znají možnost kontaktovat linku bezpečí.
3. Šetření dané situace proběhne stejně jako v bodě I.
4. Škola musí zajistit bezpečí pro pedagoga a řešit vzniklou situaci se žáky, rodiči a ostatními pedagogy. V případě potřeby zajistí vedení školy učitelu chráněné prostředí - dočasně agresora přeřadí do jiné třídy, případně zajistí přítomnost druhé osoby (ped. asistenta) ve třídě.
5. Šikana učitele může být traumatickým zážitkem nejen pro daného pedagoga, ale také pro svědky, kolegy nebo žáky ve třídě, ředitel školy nabídne nebo zajistí odbornou pomoc psychologa a podporu všem.

6. Šikana pedagoga bývá často spojena s šikanou mezi žáky. Pro třídu, ve které se šikana odehrála, zajistí škola odborný program k řešení šikany za účelem znovunastolení bezpečí ve třídě (program selektivní nebo indikované primární prevence).

6. PRIMÁRNÍ PREVENCE V TŘÍDNÍCH HODINÁCH

Pedagogičtí pracovníci mapují a monitorují situaci v jednotlivých třídách. Učitelé pracují s kolektivem žáků v rámci třídnických hodin, mají možnost všimnout si dětí i v rámci mimoškolních akcí. Věnují pozornost žákům, registrují signály o možném problému žáka a hledají příčiny a vhodné formy nápravy. Ke zjištění aktuálního stavu rizikového chování ve škole jsou využívány dotazníkové metody či sociometrická šetření na serveru www.proskoly.cz, která zmapují vztahy mezi žáky ve třídě nebo upozorní na rizikové chování.

7. PRIMÁRNÍ PREVENCE VE VÝUCE

viz. MPP bod 4. Skladba aktivit MPP pro jednotlivé cílové skupiny, Specifická prevence a Školní preventivní strategie bod 6. – 8.

Do výuky každoročně zařazujeme programy primární prevence ve spolupráci s PPP Ústí nad Orlicí a občanským sdružením ACET ČR z.s. (Etika mezi světy).

viz MPP Plán akcí na školní rok 2021/2022

8. PRIMÁRNÍ PREVENCE VE ŠKOLNÍCH I MIMOŠKOLNÍCH PROGRAMECH MIMO VYUČOVÁNÍ

- v rámci činnosti školní družiny, zájmových kroužků, akcí školy

9. OCHRANNÝ REŽIM

viz Školní řád a Směrnice ředitelky školy k vykonávání dohledu nad žáky.

10. SPOLUPRÁCE S RODIČI

viz Školní preventivní strategie bod 1.

11. ŠKOLNÍ PORADENSKÉ SLUŽBY

Rodičům našich žáků jsou poskytovány informace vedením školy a třídními učiteli. Na webových stránkách naší školy naleznou potřebné odkazy na specializovaná zařízení. Je zde i možnost využít přímý kontakt na výchovnou poradkyni a metodika prevence.

12. SPOLUPRÁCE SE SPECIALIZOVANÝMI ZAŘÍZENÍMI

Pedagogicko-psychologická poradna Ústí nad Orlicí Královéhradecká 513 562 01 Ústí nad Orlicí	Ředitelka PPP: PhDr. Petra Novotná Prevence: Mgr. Jana Klementová Tel.: 465 521 296, 776 611 695 E-mail: info@pppuo.cz
SVP Mimóza, Ústí nad Orlicí, Andrlíkova 972, 562 01	Tel.: 737 568 228 e-mail: info@svp-mimoza.cz
Sanace rodiny, Farní charita Litomyšl, Dukelská 750, 570 01 Litomyšl	Vedoucí služby: Radek Bořek, DiS. Tel.: 734 642 312 e-mail: sar@lit.cz

SVP Alfa, Svitavy, Purkyňova 284/1, 568 02	Tel.: 731 712 458 e-mail: svpsy@seznam.cz
OSPOD Litomyšl, MěÚ Litomyšl, J.E. Purkyně 918, 570 20	Vedoucí: Mgr. Sylva Přikrylová Tel.: 461 653 432 e-mail: sylva.prikrylova@litomysl.cz

13. VZTAHY SE ŠKOLAMI V OKOLÍ

Zatím nenastal případ, kdy by škola musela řešit šikanu ve spolupráci s jinou školou.

14. PODÁVÁNÍ PODNĚTŮ STÍŽNOSTÍ A OZNÁMENÍ

Zaměstnanci školy, žáci i jejich zákonní zástupci podávají písemně podněty a stížnosti třídnímu učiteli, nebo metodiku prevence, případně ředitelce školy. Pokud chtějí stížnost nebo podnět podat anonymně mají možnost využít schránku důvěry. Veškeré připomínky budou projednány vedením školy, školním metodikem prevence, výchovným poradcem a třídním učitelem. Na schůzkách žákovského parlamentu, které se konají 1x za měsíc, mohou žáci prostřednictvím svých zástupců přednést návrhy a připomínky ke vzdělávacímu procesu, školnímu prostředí, akcím, vzájemnému soužití apod.)

V případech podezření nebo již prokazatelných projevů šikany, které nejsou bezodkladně a uspokojivě řešeny v pravomoci pedagogických pracovníků a ředitele školy nebo je postup školy v řešení šikany nedostatečný, mohou zákonní zástupci (respektive učitel v případě šikany učitele) jednat v této záležitosti se zřizovatelem školy nebo podat stížnost České školní inspekci. V případě, že stěžovatel požádá o utajení své totožnosti, zaručuje ČŠI anonymitu při prošetřování. Je však důležité, aby ve stížnosti byly popsány všechny podstatné okolnosti, včetně identifikace školy.

Stížnost nebo oznámení je možné adresovat:

- příslušnému inspektorátu ČŠI: posta@csicr.cz.
- školskému ombudsmanovi: ombudsman@msmt.cz
- veřejnému ochránci práv: podatelna@ochrance.cz

Vypracovala: Mgr. Šárka Dufková – školní metodik prevence

Schválila: Mgr. Simona Kubešová – ředitelka školy

Mgr. Markéta Hronová – výchovný poradce

Datum platnosti: od 1. 9. 2021

KYBERŠIKANA Č.j.: MSMT- 32550/2017-1

Kyberšikana je forma agrese, která se uplatňuje vůči jedinci či skupině osob s použitím informačních a komunikačních technologií (počítačů, tabletů, mobilních telefonů a dalších moderních komunikačních nástrojů), a ke které dochází opakovaně, ať už ze strany původního agresora či dalších osob - tzv. sekundárních útočníků (např. opakované sdílení nahrávky, opakované komentování apod.).

Ačkoli je kyberšikana zpravidla definována jako činnost záměrná, může vzniknout i nezáměrně – např. jako nevhodný vtíp, který se v on-line prostředí vymkne kontrole.

Kyberšikana je často zaměňována s tzv. on-line obtěžováním. Termínem on-line obtěžování označujeme jednorázové útoky, jejichž dopad je pouze dočasný. „Opravdová“ kyberšikana musí splňovat zejména kritéria opakovanosti, musí být dlouhodobá a musí být vnímána jako ubližující. Oběť se pak nedokáže útokům účinně bránit, existuje mocenská nerovnováha.

Mezi typické formy kyberšikany také patří:

Publikování ponižujících videozáznamů, audiozáznamů nebo fotografií

Ponižování a pomlouvání (denigration)

Krádež identity (impersonation) a její zneužití

Ztrapňování pomocí falešných profilů

Provokování a napadání uživatelů v online komunikaci (flaming/bashing)

Zveřejňování cizích tajemství s cílem poškodit oběť (trickery/outing)

Vyloučení z virtuální komunity (exclusion)

Obtěžování (harassment)

Specifické formy kyberšikany spojené s hraním on-line her

Happy slapping (v překladu „zábavné fackování“)

Kyberstalking

(pronásledování ve spojení s využitím informačních komunikačních technologií)

Webcam trolling (zneužívání webkamer pro manipulaci uživatelů internetu prostřednictvím podvržených videozáznamů)

Jak předcházet kyberšikaně

Základním způsobem, jak lze předcházet kyberšikaně či minimalizovat její dopad, je především všeobecná primární prevence. Cílem primární prevence je předcházet rizikovému chování. Prevenci zaměřenou na oblast kyberšikana a dalších forem kybernetické agrese lze realizovat ve formě *specifické* i *nespecifické*. Specifickou primární prevenci lze rozdělit do 3 úrovní, na:

- a) Prevenci všeobecnou (zasahuje celou třídu, školu apod. bez rozdílu). Sem lze zahrnout aktivity typu dlouhodobé preventivní programy, interaktivní besedy, projektové dny

atd. Zároveň lze témata primární prevence zahrnout do výuky, propojit s průřezovými tématy a klíčovými kompetencemi žáka.

- b) Prevence selektivní (zasahuje osoby, u kterých jsou ve zvýšené míře přítomny rizikové faktory pro vznik a vývoj různých forem rizikového chování, např. děti z vyloučených lokalit, děti s poruchami chování apod.).
- c) Prevence indikovaná (zacílena na situace, kdy se ve třídě/škole již kyberšikana vyskytla).

Nespecifická prevence je pak zaměřena na rozvoj zdravého klimatu ve třídě a škole, posilování dobrých vztahů mezi dětmi apod.

Jak předcházet kyberšikaně na úrovni školy:

- Zanést do školního řádu pravidla používání ICT, intranetu a mobilních telefonů (během vyučování, přestávkách, v areálu školy).
- Informovat žáky o netiketě a „listině práv na internetu“. O této listině by měli být informováni i rodiče nezletilých žáků, např. vyvěšením na webových stránkách škol.
- Instalovat a využívat software, který v učebnách vyučujícímu umožňuje informovat se přes svůj počítač, co právě žák na své ploše dělá. (Informovat o tomto opatření žáky a systém nezneužívat!)
- Být vzorem vhodného užívání moderních technologií.
- Pracovat na povědomí žáků o rizikovém chování na internetu.
- Definovat kompetence v rámci školy a na akcích konaných školou mimo místo, kde se uskutečňuje vzdělávání).
- Začlenit témata spojená s rizikovým chováním na internetu do výuky.
- Vzdělávat pedagogy.
- Podporovat pozitivní využívání technologií.

Jak předcházet kyberšikaně na úrovni jednotlivých pedagogů:

- Posilovat empatii mezi žáky.
- Pracovat na klimatu třídy, školy.
- vést k úctě k druhým lidem.
- Dávat žákům pozitivní zpětnou vazbu.
- Vytvářet dobré vztahy mezi žáky i kolegy.
- Důsledně zakročovat vůči seznatelným individuálním projevům agrese.

VANDALISMUS Č.j.: MSMT- 32549/2017-1

Vandalismus patří mezi jevy rizikové, škodlivé a jdoucí proti stávajícím společenským normám.

Jako **vandalismus** se označuje svévolné poškozování a ničení veřejného i soukromého majetku či podobných statků, které nepřinášejí pachateli žádné materiální obohacení a pro které pachatel zpravidla nemá žádný motiv - většinou tak koná jen pro vlastní potěšení či pro potřebu odreagovat se. Často k němu dochází pod vlivem alkoholu nebo jiných drog.

Pod vandalismus řadíme projevy chování, které jsou namířené proti druhé osobě či skupině lidí a jejich majetku. Jedná se např. o poškozování a ničení veřejného a soukromého majetku či věcných hodnot, ničení přírody, kulturních a společenských objektů.

Vandalismus bývá páchan často ve skupinách, např. vrstevnických partách. Někdy ho lze proto vnímat jako projev skupinového protestu, provokace, upozornění na sebe. Toto chování bývá typické zejména pro dospívající. V některých případech může být specifickým projevem agresivního chování sloužící např. k uvolnění nahromaděné frustrace.

Ve škole se jedná nejčastěji o poškozování školního majetku či věcí spolužáků. Útoky na věci mají za následek jejich úplné zničení (ulomené části nábytku, prokopnuté dveře, zničené školní pomůcky, učebnice části oblečení apod.). Mezi poškozování školního majetku řadíme také sprejerství (čmáranice a nápisy na zdech nebo školním nábytku, apod.). Primárním motivem sprejerství nemusí být záměrné poškození majetku, ale např. kreativní vyjádření sebe sama u dospívajícího jedince (avšak společensky netolerovaným způsobem).

Prevence

Primární prevence v oblasti vandalismu je zaměřena na celou populaci mladé generace, tj. na osoby, u kterých ještě nedošlo k projevům tohoto rizikového chování. Jejím cílem je eliminace rizikových faktorů, podpora společensky žádoucího chování, rozvoj kladného vztahu ke společnosti, k sociálnímu prostředí, podpora tvorby společensky žádoucích hodnotových žebříčků, prosociálního chování, zdravého životního stylu a duševního zdraví.

V rámci sekundární prevence je cílem včas diagnostikovat problém a určit výchovné, léčebné a jiná opatření k řešení. Je orientována již na osoby rizikové - u kterých je pravděpodobný výskyt společensky nežádoucího a nebezpečného chování, nebo u nich k výskytu rizikového chování již došlo.

Terciální prevence se zaměřuje na konkrétní osoby, u kterých se rizikové chování projevuje, a na příčiny vzniku daného jevu. Cílem je předcházení zhoršování vzniklého stavu a recidivě, eliminace následků, resocializace a reedukace.

Základním a optimálním řešením rizikového chování je primární a sekundární prevence. Prevence, která zajistí, že dítě či adolescent vůbec nedozraje do fáze, kdy k uspokojování svých potřeb použijí hrubou sílu nebo se zaměří na protiprávní chování.

Obecná východiska při řešení výchovných problémů ve škole

Tři hlavní rysy celoškolské politiky pro snížení kriminality mládeže, tedy i vandalismu:

- Pedagogický sbor by měl být jednotný v názorech na standardy chování požadovaného od žáků, a to včetně postupů, které jsou v případě potřeby pro jejich dosažení uplatňovány.
- Učitelé se musí chovat jednotně, musí spolupracovat a vzájemně se podporovat ve smyslu co nejhodnějšího přístupu k disciplinárním problémům.
- Škola by měla přijmout soubor opatření, která může aplikovat, a tím žáky motivovat k dobrému chování (např. využívat pochvaly ve třídě či systém odměn za dobrou práci a vzorné chování (Kyriacou, 2005).

Praktická východiska vzniku rizikového chování:

Snížením příležitostí jednat protiprávně ve školském zařízení a dopouštět se vandalismu, snížíme i četnost samotných případů. Možná řešení:

- Fyzický dohled nad žáky – „dozory“ i o přestávkách v prostorách, kde se žáci mohou pohybovat.
- Organizované přestávkové aktivity – nabídnutím nějaké aktivity či zaměstnání může nahradit nudu u žáků a tím předcházet úmyslnému ničení majetku.
- Odpočinková (relaxační) místa – tato místa mohou přitahovat žáky k různým rozhovorům, kontaktům atd.
- Resocializační pedagogiky (resocializační divadlo, sportovní aktivity, dramaterapie, muzikoterapie, výtvarné aktivity).
- Komunikace se žáky.
- Vytváření vhodného klimatu ve škole, třídě.
- Netolerance jakéhokoli závadového chování.
- Zakotvení podmínek zacházení se školním majetkem, včetně sankcí a náhrad do školního řádu, a prokazatelné seznámení žáků a rodičů s tímto nařízením.
- Výchova prací - optimálním řešením náhrady škody je uvedení poškozené věci do původního stavu viníkem (u žáků 2. stupně ZŠ a střední školství) či za pomoci rodičů (žáci 1. stupně ZŠ), a to vlastními silami, lidskou, fyzickou prací (za předpokladu, že ještě lze vandalsky poškozenou věc opravit).
- Průběžná prevence během celého školního roku.
- Trénink zvládnutí vlastní agresivity, nácvik odolnosti proti stresu v indikovaných případech.

ZÁŠKOLÁCTVÍ Č.j.: MSMT- 32548/2017-1

Za záškoláctví je považována neomluvená absence žáka základní či střední školy při vyučování (absenci žáka omlouvá pedagogický pracovník, nikoliv rodič, a to na základě písemné žádosti zákonného zástupce či plnoletého žáka, vždy v souladu s pravidly školy, která musí být uvedena ve školním řádu). Jedná se o přestupek, kterým žák úmyslně zanedbává školní docházku. Je chápáno jako porušení školního řádu, současně jde o porušení školského zákona, který vymezuje povinnou školní docházku a povinnost žáků do školy chodit řádně a včas. Nezřídká je spojeno s dalšími typy rizikového chování, které negativně ovlivňují osobnostní vývoj jedince.

Záškoláctví bývá často nepřiměřenou formou řešení konfliktních situací v rodině, ve škole či ve výchovných institucích, přičemž k němu mají sklon zejména děti, které se subjektivně cítí neúspěšné, nezařazené ve skupině nebo prožívají úzkost a strach v prostředí, ve kterém se pohybují.

Toto rizikové chování je většinou spojeno s dalšími rizikovými projevy chování jako je zneužívání návykových látek, netolismus, gambling, dětská kriminalita aj.

Záškoláctvím bývá označován přestupek žáka, který úmyslně zanedbává docházku do školy. Rozlišujeme několik kategorií záškoláctví (Kyriacou, 2004):

- **Pravé záškoláctví** – žák se ve škole neukazuje, ale rodiče si myslí, že do školy chodí.
- **Záškoláctví s vědomím rodičů** (jinak také tzv. skryté záškoláctví) – na této formě se podílí několik typů rodičů, jejichž hlavními charakteristikami je buď odmítavý postoj ke škole nebo přílišná slabost ve vztahu k dítěti či závislosti na pomoci a podpoře dítěte v domácnosti.
- **Záškoláctví s klamáním rodičů** - existují děti, které dokážou přesvědčit rodiče o svých zdravotních obtížích, pro které nemohou jít do školy, a rodiče jim absenci omlouvají pro tyto zdravotní důvody. Tento typ záškoláctví je však obtížně rozlišitelný od záškoláctví s vědomím rodičů.
- **Útěky ze školy** – někdy se tomuto typu říká interní záškoláctví, kdy žáci do školy přijdou, nechají si zapsat přítomnost a během vyučování na několik hodin odejdou, přičemž zůstávají v budově školy nebo ji na krátkou dobu opustí.
- **Odmítání školy** – některým typům žáků činí představa školní docházky psychické obtíže, např. v důsledku problémů ve škole souvisejících s obtížností učiva, při strachu ze šikany nebo výskytu školní fobie nebo deprese.

Prevence

Nespecifická primární prevence – prostřednictvím školního vzdělávacího programu posilovat u žáků kladný vztah ke škole, vzdělání, svým spolužákům a učitelům, nabízet pozitivní vzory chování a posilovat zdravé klima školy, nabídka mimoškolní zájmové činnosti. Pro prevenci (ale i pro okamžitá účinná opatření v eliminaci záškoláctví) se osvědčila i organizační úprava vyučování. Zvláštní důraz je kladen na posílení role třídního učitele a někdy v praxi velmi podceňovaných třídnických hodin, které nejsou legislativně ukotveny. Příkladem může být organizační schéma, kde každý školní den začíná ranním krátkým brífinkem týmu, po němž

bezprostředně následuje každodenní čtvrt hodinové setkání třídních učitelů se svými žáky a teprve poté je zahájeno vlastní vyučování. Kromě upevnění vztahů ve třídě umožňují takto pojaté třídnické hodiny získat komplexní přehled o docházce již před vlastním zahájením výuky a škola může problematické případy neodkladně řešit „zvacími telefonáty“ nebo i v opodstatněných případech vysláním asistenta do rodiny.

Specifická všeobecná primární prevence – důsledné seznámení žáků a rodičů se školním řádem příslušné školy, s vnitřním řádem školského zařízení při zahájení příslušného školního roku, s preventivní strategií a preventivním programem školy. Seznámit se se školním řádem a vnitřním řádem je nutné zároveň i během školního roku, pokud dojde ke změně. Zejména všeobecnou primární prevencí záškoláctví ale představuje snaha o budování bezpečného pozitivního sociálního klima školy tak, aby se každý žák cítil ve škole komfortně a bezpečně a nebyl ohrožován ani ze strany spolužáků, ani ze strany pedagogů (např. ponižováním).

Pokud pedagog využívá třídnických hodin, měl by při nich pracovat interaktivní zážitkovou pedagogikou, skrze ostatní témata rizikového chování, je vhodné si mapovat žáky s možnými sklony k záškoláctví (např.: téma vztahy ve třídě – je nějaký žák vyčleňován, objevuje se šikana, téma návykové látky – má nějaký žák sklony pozitivně hodnotit návykové látky; téma pravidla – dochází k opakovanému porušování pravidel; téma komunikace, rodina – co nám žáci skrze techniky sdělují, je doma vše v pořádku). Pedagog by neměl zapomínat, že záškoláctví je důsledek ne příčina.

Specifická selektivní a indikovaná primární prevence (včasné zahájení preventivních programů pro rizikové jedince či skupiny žáků a třídní kolektivy. Zahájení spolupráce s odborníky specialisty ze školních servisních zařízení (PPP, SVP atd.) nebo odborníky z nestátních neziskových organizací (certifikované programy).